

Katowice, 2023-12-22

Stowarzyszenie SPES
ul. Kościuszki 46/3
40-048 Katowice
www.spes.org.pl
spes@spes.org.pl

OPP.14574.4487.OPK.2023.ES

Prezydent Miasta Katowice
Szanowny Pan
dr Marcin Krupa

Urząd Miasta Katowice
Ul. Młyńska 4
40-098 Katowice

Szanowny Panie Prezydencie,

Stowarzyszenie SPES w Katowicach prowadzi od roku 1994 Ośrodek Poradnictwa, w którym osobom najuboższym, w kryzysie życiowym, osobom z niepełnosprawnością świadczona jest pomoc w postaci poradnictwa socjalnego, obywatelskiego i prawnego. W oparciu o nasze doświadczenia w pracy z klientami Ośrodka, podejmujemy działania w zakresie rzecznictwa praw - dostrzeżone problemy w obszarze ochrony socjalnej osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej zgłaszamy osobom i instytucjom posiadającym wpływ na obowiązujące regulacje prawne i ich interpretację, przygotowujemy propozycje zmian w obowiązujących przepisach, prowadzimy postępowania sądowe i administracyjne, których celem jest zmiana niekorzystnego stanu rzeczy. W ten sposób doprowadziliśmy między innymi do objęcia osób zatrudnianych na umowach cywilnoprawnych ustawową ochroną przed egzekucją komorniczą na zasadach identycznych, jak obowiązują w przypadku osób zatrudnionych na umowę o pracę.

W 2013 roku podjęła z nami kontakt samotna kobieta z niepełnosprawnością, chorująca na gruźlicę, prosząc o pomoc w uzyskaniu godnych warunków zamieszkania. Po eksmisji zamieszkała we wskazanym przez Miasto Katowice pomieszczeniu tymczasowym: był to rodzaj komórki na strychu z toaletą na półpiętrze. Pomieszczenie mogło być ogrzewane tylko grzejnikiem elektrycznym, było zawilgocone i zagrzybione. Wniosek o przydział mieszkania socjalnego został rozpatrzony przez Miasto Katowice negatywnie. W uzasadnieniu odmownej decyzji podano, iż zostało przekroczone tak zwane kryterium metrażowe. Zamieszkiwana przez naszą klientkę komórka miała 15 m², natomiast Miasto Katowice ustaliło w swej uchwale kryterium powierzchni mieszkalnej na osobę samotnie gospodarującą wynoszące 6 m². Wraz z odmową Miasto Katowice wezwało naszą klientkę do opuszczenia pomieszczenia tymczasowego. Odpowiedzi na nasze prośby kierowane do Władz Miasta wskazywały jednoznacznie na brak właściwej strategii rozwiązywania tego typu problemów: „Osoby skierowane do pomieszczenia tymczasowego winny w okresie obowiązywania umowy najmu zaspokoić sobie potrzeby mieszkaniowe we własnym zakresie, a po upływie umowy opuścić pomieszczenie” (pismo Pierwszego Wiceprezydenta Miasta Katowic z dnia 17.10.2013). Dramatyczna sytuacja życiowa

osób zgłaszających się do nas po pomoc oraz analiza przepisów prawa miejscowego skłoniły nas do dalszego procedowania sprawy.

Dzięki naszym działaniom, podejmowanym od roku 2013 do nadal, w interesie mieszkańców Katowic zagrożonych bezdomnością:

1. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach w wyroku z dnia 29 stycznia 2016 r., sygn. IV SA/GI 463/15 w sprawie skargi Pana H.S. na uchwałę Rady Miasta Katowice z dnia 30 października 2013 r. nr XLI/950/13 w przedmiocie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta Katowice, stwierdził nieważność § 9 ust. 3 załącznika do zaskarżonej uchwały - problem dotyczył wprowadzenia w uchwale pozaustawowego „kryterium metrażowego” przy ubieganiu się o lokal socjalny (skarga kasacyjna Rady Miasta Katowice została oddalona wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 29 stycznia 2016 r., sygn. I OSK 1296/16);
2. Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku w dniu 9 lutego 2023 r., sygn. III OSK 6685/21 stwierdził m.in. nieważność § 2 pkt 6 załącznika do zaskarżonej uchwały Rady Miasta Katowice z dnia 30 maja 2019 r. nr VIII/146/19 w przedmiocie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy – tu problem dotyczył traktowania pomieszczenia tymczasowego jako lokalu, w którym przebywająca w nim osoba po zakończeniu najmu tegoż pomieszczenia, ma zaspokojone potrzeby mieszkaniowe, jeśli ma w nim „nadmetraż”.

Pragniemy zwrócić uwagę, iż każdorazowo, w pierwszej kolejności zwracaliśmy się do Miasta Katowice, by bez angażowania sądu administracyjnego czy organu nadzorczego, Rada Miasta Katowice skorygowała przepisy prawa miejscowego, by były zgodne z ustawą o ochronie praw lokatorów i służyły mieszkańcom Katowic. Użycie przez Stowarzyszenie SPES przysługujących środków prawnych następowało dopiero w momencie, gdy wyczerpaliśmy możliwości koncyliacyjne.

Działania rzecznicze Stowarzyszenia SPES w niniejszym obszarze mają na celu spowodowanie, by Miasto Katowice traktowało osoby ubiegające się o najem lokalu z zasobów komunalnych z zachowaniem zasad równości, nie dyskryminowało z uwagi na przebywanie w pomieszczeniu tymczasowym, by zapobieganie bezdomności było faktem, a nie frazesem. Nie chodzi o wytykanie Miastu formalnych, redakcyjnych błędów w akcie prawa miejscowego, które nie przekładają się na naruszenie praw społeczności lokalnej - lecz o spowodowanie, by Miasto nie traktowało osoby przebywającej w pomieszczeniu tymczasowym jako tej, która ma zaspokojone potrzeby mieszkaniowe i realizowało konstytucyjny postulat przeciwdziałania bezdomności.

Jak już wielokrotnie podnosiliśmy w korespondencji kierowanej do Urzędu Miasta Katowice, w tym do Pana Prezydenta, fakt zamieszkiwania w pomieszczeniu tymczasowym czy też – w nawiązaniu do terminologii prezentowanej w odpowiedzi na nasze pisma – w pomieszczeniu, co do którego wygasła umowa najmu pomieszczenia tymczasowego - to ewidentnie warunki zamieszkiwania kwalifikujące wnioskodawcę do ich poprawy, niezależnie od metrażu tegoż pomieszczenia. Stwierdzenie przez NSA nieważności § 2 pkt 6 załącznika do zaskarżonej uchwały Rady Miasta Katowice z dnia 30 maja 2019 r. nr VIII/146/19 w sposób oczywisty powoduje, że pomieszczenie tymczasowe – po wygaśnięciu umowy najmu tegoż pomieszczenia – nie staje się z powrotem lokalem mieszkalnym wchodzącym w skład mieszkaniowego zasobu gminy. Osoba przebywająca w tym pomieszczeniu nie ma zaspokojonych potrzeb mieszkaniowych - nie mieszka w lokalu mieszkalnym i nie stała się lokatorem w rozumieniu ustawy o ochronie praw lokatorów.

Zwracamy się z ponowną prośbą o rozmowę, spotkanie, dialog - który mając na uwadze treść wyroku NSA, wskazanego w pkt 2 - dawałby szansę na pozytywną zmianę polityki społecznej w stosunku do osób przebywających w pomieszczeniach tymczasowych jak i szerzej –

wobec wszystkich osób zagrożonych bezdomnością. Jesteśmy gotowi włączyć się w ten proces z uwagi na nasze doświadczenia w Ośrodku Poradnictwa, które zdobywaliśmy nieprzerwanie od roku 1994.

Szczególnie warte uwagi są wytyczne zawarte w opracowaniu Europejskiej Federacji Krajowych Organizacji Pracujących z Ludźmi Bezdomnymi (FEANTSA) „Rozwiązanie problemu bezdomności: podręcznik dla twórców polityki społecznej”.

W opracowaniu tym podkreśla się, że: *„Bezdomność to zanegowanie podstawowych praw człowieka. Radzenie sobie z problemem bezdomności jest bardzo kosztowne dla społeczeństwa. Zarówno służby pomocy bezdomnym jak i służba zdrowia ponoszą ogromne koszty w radzeniu sobie z tym zjawiskiem. W niektórych przypadkach rozwiązanie problemu same w sobie stały się problemem. Przykładem są tu noclegownie, które początkowo miały być jedynie krótkoterminowym rozwiązaniem, podczas gdy stały się miejscem, w którym bezdomni przebywają długoterminowo, co znacznie utrudnia wyjście z bezdomności.(...) Długoterminowe przebywanie w placówkach kryzysowych prowadzi też do zinstytucjonalizowania osób bezdomnych, co jeszcze bardziej utrudnia wyjście z bezdomności. Co więcej, okazuje się że długoterminowe przebywanie osób bezdomnych w placówkach kryzysowych i mieszkaniach przejściowych jest o wiele droższe niż ostatni etap wyjścia z bezdomności czyli formy mieszkalnictwa długoterminowego.(...) Aby zmniejszyć zjawisko bezdomności ulicznej oraz zredukować zagrożenie bezdomnością wśród populacji ogólnej lub w dużej części populacji podejmowane są ogólne środki prewencyjne na przykład w sferze polityki mieszkaniowej i systemie pomocy społecznej. Konkretnie środki zapobiegawcze są natomiast podejmowane w stosunku do osób szczególnie zagrożonych bezdomnością, które np. zostały wyeksmitowane z miejsca zamieszkania, rozstały się z partnerem, opuściły placówkę zdrowotną lub już doświadczyły bezdomności ulicznej i potrzebują pomocy aby znów nie znaleźć się na ulicy. Celowa prewencja może być bardzo skuteczna w walce z bezdomnością jest kluczem do rozwiązania tego problemu.”* (publikacja: https://www.feantsa.org/download/feantsa_handbook_pl_final-27371109979175927595.pdf).

Jako modelową, zalecaną przez autorów powyższego opracowania, jest strategia Housing First (Najpierw Mieszkanie) - strategia stopniowego wycofywania schronisk na rzecz stałych form zamieszkania, które umożliwiają niezależne, wspierane czy nadzorowane formy mieszkalnictwa. Strategia ta jest bardzo nowoczesnym podejściem, mającym na celu odejście od używania schronisk w wymiarze długoterminowym. Osoba bezdomna, zamiast przechodzić kolejne etapy wychodzenia z bezdomności przybliżające ją do stałego zamieszkania (np. od mieszkania na ulicy przez schronisko, następnie program przejściowego zamieszkania aż do stałego zamieszkania), od razu z ulicy czy schroniska przechodzą na etap stałego zamieszkania. To podejście oparte na prawach człowieka, w którym stabilne, chroniące prywatność i zapewniające dogodne warunki życia mieszkanie jest niezbędne, aby poradzić sobie na przykład z chorobą psychiczną czy uzależnieniem. Kolejność udzielania pomocy jest niejako odwrócona – w tradycyjnych systemach pomocy określanych często mianem „drabinki”, na mieszkanie trzeba najpierw zasłużyć osiągając postęp w terapii czy realizacji celów społecznych. Strategia Housing First jest obecnie normą pomocy społecznej przyjętą na terenie Unii Europejskiej.

Zdajemy sobie sprawę, że realizacja powyższych postulatów wymaga znacznych środków finansowych, przez co z konieczności będzie rozłożona w czasie. Nic jednak nie stoi na przeszkodzie, by Miasto wdrożyło politykę prewencji wobec osób zagrożonych bezdomnością. Zdecydowanym zaprzeczeniem prewencji jest natomiast ścieżka: z pomieszczenia tymczasowego na ulicę, do noclegowni czy schroniska – osiągnąć dno, doznać poniżenia, wyzucia z godności i prywatności, utracić swój i tak ubogi dobytek, by Miasto - po udokumentowaniu faktu bezdomności zaświadczeniem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (stosownie do § 3 ust 2 załącznika do uchwały) - uznało, że osoba ta nie ma zaspokojonych potrzeb mieszkaniowych. Czyli: zostać bezdomnym, a wówczas dopiero podamy ci pomocną dłoń i pomożemy wyjść z bezdomności w trwającym wiele lat procesie.

Podkreślić należy, że dla osoby zagrożonej bezdomnością, wciągnięcie na listę oczekujących na lokal mieszkalny stanowi ekspektatywę poprawy sytuacji, przywraca godność i podmiotowość, daje nadzieję, co mobilizuje jej zasoby własne w radzeniu sobie z trudną sytuacją życiową - i byłoby działaniem przeciwdziałającym bezdomności.

Prosimy zatem o pochylenie się nad przedstawionym problemem i deklarujemy chęć współuczestniczenia w tworzeniu polityki mieszkaniowej Miasta Katowice, przeciwdziałającej zjawisku bezdomności. Ponawiamy naszą prośbę o spotkanie i rozmowę.

Z poważaniem,

Ewa Szwarczuk

Konsultant w Ośrodku Poradnictwa SPES- adwokat

